



University of Tehran Press

## Journal of Environmental Studies

Vol. 50, No. 2, Summer 2024

Journal Homepage: [www.Jes.ut.ac.ir](http://www.Jes.ut.ac.ir)

Print ISSN: 1025-8620

Online ISSN 2345-6922

# The Role of Public Participations in Developing and Maintaining of Urban Green Space. A Case Study: Quchan City, Iran

Seyedeh Reyhaneh Ehsani<sup>1</sup>. Hadi Soltanifard<sup>2</sup>. Hossein Ghodrati<sup>3</sup>. Hadi Karachi<sup>4</sup>

1. Department of Environment, Faculty of Geography and Environmental Sciences, Hakim Sabzevari University, Sabzevar, Iran, Email: [s.r.ehsani73@gmail.com](mailto:s.r.ehsani73@gmail.com)
2. Corresponding Author, Department of Environment, Faculty of Geography and Environmental Sciences, Hakim Sabzevari University, Sabzevar, Iran, Email: [H.soltanifard@hsu.ac.ir](mailto:H.soltanifard@hsu.ac.ir)
3. Department of Sociology and Social Sciences, Faculty of Literature and Human Sciences, Hakim Sabzevari University, Sabzevar, Iran, Email: [h.ghodrati@hsu.ac.ir](mailto:h.ghodrati@hsu.ac.ir)
4. Department of Environment, Faculty of Geography and Environmental Sciences, Hakim Sabzevari University, Sabzevar, Iran, Email: [Hadikarachi@gmail.com](mailto:Hadikarachi@gmail.com)

### Article Info

### ABSTRACT

#### Research Article: Research Paper

#### Article history:

Received 20 November 2022  
Received in revised form  
24 February 2024  
Accepted 28 April 2024  
Publish online 22 August  
2024

#### Keywords:

*Development and  
maintenance,  
Green space,  
Public participation,  
Quchan City.*

This study aimed to assess the impact of public participation on the creation and upkeep of urban green spaces in Quchan City. The data was collected through survey research methods and questionnaire techniques. Using Cochran's formula, the sample population consisted of 384 citizens from Quchan city. A multi-stage cluster sampling method was employed to collect research data. Statistical methods such as Pearson's correlation coefficient and mean comparison test were used to analyze the data. In this study, the development and maintenance of urban green spaces were measured and evaluated in four dimensions: social factors, cultural factors, economic factors, and environmental factors. The results indicated that the strongest correlation was observed between economic factors and the creation and upkeep of urban green spaces ( $R=0.632$ ). Social factors were ranked second, with a significant relationship with the development and maintenance of green spaces in Quchan City, with a correlation coefficient of ( $R=0.614$ ). Environmental and cultural factors were placed in the last categories of this study with ( $R=0.45$ ) and ( $R=0.418$ ) respectively. The findings of this study suggested that the desire to develop and maintain urban green spaces increases significantly with the increase in the economic power of citizens. In addition to this, social factors, as well as improving citizens' environmental knowledge and culture, can play a significant role in the maintenance and development of green space in Quchan City.

**Cite this article:** Ehsani, S. R., Soltanifard, H., Ghodrati, H., Karachi, H. (2024). The Role of Public Participations in Developing and Maintaining of Urban Green Space. A Case Study: Quchan City, Iran. *Journal of Environmental Studies*, 50 (2), 147- 166.

DOI: <http://doi.org/10.22059/jes.2024.370038.1008462>

© The Author(s). **Publisher:** University of Tehran Press.



DOI: <http://doi.org/10.22059/jes.2024.370038.1008462>

**Introduction**

The main objective of this study is to assess the role of public participation in the development and preservation of green spaces in the urban areas of Quchan City. In recent years, the lack of success in maintaining and developing urban green spaces can be attributed to the passive participation of citizens in decision-making processes and monitoring the implementation of environmental programs. The involvement of citizens in decision-making is crucial for the effective management of green spaces and the gradual change of culture. Citizen participation in preserving and maintaining green spaces can reduce the cost and pressure on local governments, increase the effectiveness of management programs, and ensure greater citizen satisfaction. This article presents an innovative approach to this issue, particularly in Quchan City, which has less green space per capita. Maintenance and development of green spaces, including trees, lawns, flower beds, fountains, and other amenities, require continuous care and investment. To address this, citizen participation is essential. Effective solutions for citizen participation can include mass media campaigns and educating students from an early age. One suggestion is to create an Environmental Protection and People's Council that can oversee the development and maintenance of neighborhood parks. The main objective of this study is to evaluate the role of public participation in the development and maintenance of urban spaces in Quchan City.

**Materials and Methods**

This research collected information using the survey method and questionnaire techniques. The statistical population of the study was the citizens of Quchan City, with a sample size of approximately 384 people, determined using Cochran's formula. The questionnaire's content validity was ensured by presenting it to several experts, and the reliability of the questionnaire was confirmed using Cronbach's alpha calculation ( $\alpha=0.84$ ). Statistical methods such as Pearson's correlation test and mean difference were used to analyze the data. The social factors questionnaire comprised various components and indicators, such as sense of belonging, social solidarity, local sustainable development, cultural factors, information and consulting applications, urban beautification, environmental literacy, infrastructure facilities, economic factors, entrepreneurship, job creation, economic status, economic participation, budget, and investment. The study was conducted in Quchan, which is the center of Quchan city in Razavi Khorasan province, located 120 km from Mashhad. The Quchan municipality was established in 1304, and the city of Quchan is considered the oldest city in Greater Khorasan. The city has many parks and green spaces, occupying about 72 hectares (5% of the city's area), with available green spaces equal to 5.1 square meters per capita. However, according to the standard per capita of 7 square meters in urban plans of the case level, the city should have 105 hectares of green spaces, indicating a lack of green spaces equivalent to 33 hectares.

**Discussion**

The main hypothesis suggests that people's participation can positively impact the development and maintenance of urban green spaces in Quchan City. This participation should go beyond just voting and should provide opportunities for free discussion and active engagement in social activities for the public. The first sub-hypothesis proposes that social factors play a significant role in citizens' participation in the development and maintenance of urban green spaces. The participation of citizens is necessary for the effective management of urban green space affairs. The second sub-hypothesis suggests that cultural factors also contribute to citizens' participation in the development and maintenance of urban green spaces. Cultural factors need to be present at all stages and should provide platforms that gain the citizens' trust. The third sub-hypothesis highlights the significant relationship between environmental factors and citizens' participation in the development and maintenance of urban green spaces. It is essential that people have the necessary literacy to understand environmental issues, and officials should also increase their environmental literacy. The fourth sub-hypothesis emphasizes the relationship between economic factors and citizens' participation in the development and maintenance of urban green spaces. Due to the ever-increasing urban population, there have been changes in the structure and function of urban and surrounding lands, leading to quantitative and qualitative changes in urban green spaces. These changes have had many ecological and economic and planning effects.

**Conclusion**

The development and maintenance of urban green spaces rely on various factors such as social, cultural, environmental, and economic factors. Studies have shown that the public's involvement has a direct correlation with the development and maintenance of urban green spaces. In other words, the more citizens participate, the more likely it is for urban green spaces to flourish. The research has found that the correlation between social factors and citizens' participation in the development and maintenance of urban green spaces is 0.614. This relationship has been statistically confirmed. An increase in social indicators is expected to lead to higher participation of people in maintaining urban green spaces. Similarly, the correlation between cultural factors and citizens' participation in the development and maintenance of urban green spaces is 0.418. The relationship is confirmed, and an increase in cultural indicators is expected to lead to higher participation of people in maintaining urban green spaces. The correlation between environmental factors and citizens' participation in the development and maintenance of urban green spaces is 0.450, and the relationship is confirmed. An increase in environmental indicators is expected to lead to higher participation of people in maintaining urban green spaces. Finally, the correlation between economic factors and citizens' participation in the development and maintenance of urban green spaces is 0.632. The relationship has been confirmed, and an increase in economic indicators is expected to lead to higher participation of people in maintaining urban green spaces. Urban green and open spaces are considered to be the remnants of nature in the city, which have undergone various changes due to extensive urban development. Therefore, it is essential to focus on land use and its role in urban development, as well as public access standards, per capita, and quality improvement. This is a significant factor in the formation of a sustainable city. Paying attention to the economy of green justice is also crucial for achieving this goal.



## ارزیابی نقش مشارکت‌های مردمی در توسعه و نگهداری فضاهای سبز شهری (مورد مطالعه: فضای سبز شهر قوچان)

سیده ریحانه احسانی<sup>۱</sup>، هادی سلطانی فرد<sup>۲</sup>✉، حسین قدرتی<sup>۳</sup>، هادی کراچی<sup>۴</sup>

۱. گروه محیط‌زیست، دانشکده جغرافیا و علوم محیطی، دانشگاه حکیم سبزواری، سبزوار، ایران، رایانامه: [s.r.ehsani73@gmail.com](mailto:s.r.ehsani73@gmail.com)
۲. نویسنده مسئول، گروه محیط‌زیست، دانشکده جغرافیا و علوم محیطی، دانشگاه حکیم سبزواری، سبزوار، ایران، رایانامه: [H.soltanifard@hsu.ac.ir](mailto:H.soltanifard@hsu.ac.ir)
۳. گروه جمعیت‌شناسی و علوم اجتماعی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه حکیم سبزواری، سبزوار، ایران، رایانامه: [h.ghodrati@hsu.ac.ir](mailto:h.ghodrati@hsu.ac.ir)
۴. گروه محیط‌زیست، دانشکده جغرافیا و علوم محیطی، دانشگاه حکیم سبزواری، سبزوار، ایران، رایانامه: [Hadikarachi@gmail.com](mailto:Hadikarachi@gmail.com)

اطلاعات مقاله	چکیده
<b>نوع مقاله: مقاله پژوهشی</b> <b>تاریخ دریافت:</b> ۱۴۰۲/۰۸/۲۹ <b>تاریخ بازنگری:</b> ۱۴۰۲/۱۲/۰۵ <b>تاریخ پذیرش:</b> ۱۴۰۲/۱۲/۰۶ <b>تاریخ انتشار:</b> ۱۴۰۳/۰۶/۰۱	هدف اصلی این مطالعه، ارزیابی نقش مشارکت‌های مردمی در توسعه و نگهداری فضاهای سبز شهری در شهر قوچان است که با استفاده از روش تحقیق پیمایشی و با تکنیک پرسشنامه داده‌ها جمع‌آوری شده است. جامعه آماری، شهروندان شهر قوچان و تعداد نمونه ۳۸۴ نفر با استفاده از فرمول کوکران انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌های تحقیق از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای استفاده شد. همچنین برای تحلیل داده‌ها از روش‌های آماری همچون ضریب همبستگی پیرسون و آزمون مقایسه میانگین استفاده گردید. در این مطالعه، توسعه و نگهداری فضاهای سبز شهری در چهار بعد عوامل اجتماعی، عوامل فرهنگی، عوامل اقتصادی و عوامل محیط‌زیستی مورد سنجش و ارزیابی قرار گرفت. نتایج نشان داد که قوی‌ترین رابطه میان متغیرها، بین عوامل اقتصادی و توسعه و نگهداری فضاهای سبز شهری ( $R=0/632$ ) است. در رتبه بعدی عوامل اجتماعی قرار دارند که با ضریب همبستگی ( $R=0/614$ ) رابطه معناداری با توسعه و نگهداری فضاهای سبز شهر قوچان دارند. همچنین عوامل محیط‌زیستی و عوامل فرهنگی به ترتیب با ( $R=0/45$ ) و ( $R=0/418$ ) در رده‌های بعدی این مطالعه قرار گرفتند. نتایج این مطالعه نشان داد که با افزایش قدرت اقتصادی شهروندان، میل به توسعه و نگهداری فضاهای سبز شهری افزایش قابل توجهی می‌یابد. علاوه بر این عوامل اجتماعی و نیز ارتقاء دانش محیط‌زیستی شهروندان و فرهنگ‌سازی می‌تواند کمک بسیاری به نگهداری و توسعه فضای سبز شهر قوچان نماید.
<b>کلیدواژه‌ها:</b> ارزیابی، توسعه و نگهداری، شهر قوچان، فضای سبز شهری، مشارکت‌های مردمی.	

**استناد:** احسانی، سیده ریحانه؛ سلطانی فرد، هادی؛ قدرتی، حسین؛ کراچی، هادی. (۱۴۰۳). ارزیابی نقش مشارکت‌های مردمی در توسعه و نگهداری فضاهای سبز شهری (مورد مطالعه: فضای سبز شهر قوچان). نشریه محیط‌شناسی، ۵۰(۲)، ۱۴۷-۱۶۶.

DOI: <http://doi.org/10.22059/jes.2024.370038.1008462>

DOR: 20.1001.1.10258620.1403.50.2.3.2

ناشر: انتشارات دانشگاه تهران. © نویسندگان.



DOI: <http://doi.org/10.22059/jes.2024.370038.1008462>

## ۱. مقدمه

در دهه‌های اخیر توسعه بی‌رویه و ناپایدار شهری موجب افزایش تقاضا برای زمین شهری، بالارفتن سرعت نرخ تغییر کاربری زمین و افزایش حاشیه‌نشینی شده است. این تغییرات به ویژه در کشورهای در حال توسعه، علاوه بر اثرات نامطلوب کالبدی، اجتماعی و فرهنگی، با گسترش معضلات محیط‌زیستی، به ویژه تخریب فضای سبز و عرصه‌های طبیعی همراه بوده است (Abbasi et al., 2012). امروزه فضای سبز شهری یکی از شاخص‌های مهم توسعه پایدار به شمار می‌رود که چه از نظر کالبدی و چه از نظر بوم‌شناختی، اثرات قابل توجهی بر ساختار و سیمای شهر دارد. نتایج تحقیقات نشان می‌دهد، که فضاهای سبز شهری دارای بازدهی اکولوژیکی و اجتماعی هستند. در این میان کارکردهای محیط‌زیستی یا بازدهی اکولوژیکی از مهم‌ترین اثرات سبز در شهرها می‌باشند که زمینه مساعد را برای افزایش کیفیت زندگی در شهرها فراهم می‌کند (Cardone et al., 2023. Semeraro et al., 2021).

در سال‌های اخیر، با وجود افزایش آگاهی مردم نسبت به مسائل محیط‌زیستی، اما در زمینه کنترل بحران‌های مرتبط با آن موفقیت‌چندانی حاصل نشده است. از دلایل مهم این عدم موفقیت، می‌توان به مشارکت غیر فعال شهروندان در فرآیندهای تصمیم‌گیری، نظارت بر اجرای برنامه‌های فضای سبز و پایش اثرات محیط‌زیستی آن اشاره کرد. بررسی‌ها نشان می‌دهد که یکی راهبردهای مهم در توسعه پایدار فضاهای سبز شهری، ایجاد یک شبکه اجتماعی پویا از شهروندان با هدف مشارکت آنها در برنامه‌ریزی، توسعه و نگهداری فضاهای سبز شهری است (Nasrabadi, 2023). با توجه به هزینه‌های بالای مدیریت فضاهای سبز شهری، اتخاذ تمهیدات لازم برای جلب مشارکت شهروندان در حفظ و توسعه فضای سبز یکی از راهکارهای کاستن از بار این هزینه‌هاست. مشارکت دادن مردم در حفظ و نگهداری فضای سبز نه تنها می‌تواند هزینه و فشار بر دولت‌های محلی را کاهش داده همچنین اثربخشی برنامه‌های مدیریتی را افزایش دهد و باعث رضایت بیشتر شهروندان از نتایج ناشی از آنها شود. مشارکت شهروندان در تصمیم‌گیری‌ها می‌تواند فرصت ارزشمندی را برای شهروندان جهت بیان دیدگاه‌ها و نیازهای خود فراهم کند، بنابراین تصمیمات مربوطه می‌توانند به نیازهای متنوع آنها پاسخ دهند. مهم‌تر این که، از طریق چنین مشارکتی، شهروندان می‌توانند با ارتقاء سطح توانمندی خود، تمایل خود را برای مشارکت بیشتر در این حوزه افزایش دهند. دو متغیر مشارکت و فضای سبز در کنار هم، موضوعی است که به آن کمتر پرداخته شده است و مطالعات منتشرشده کافی وجود ندارد. همچنین این نوع مشارکت در شهر قوچان که سرانه فضای سبز کمتری دارد، جنبه دیگر نوآوری این مطالعه است.

### ۱-۱. مشارکت مردمی در توسعه و نگهداری فضاهای سبز شهری

مشارکت مردمی یعنی دخالت داوطلبانه در اموری که به مردم ابلاغ شده است. به عبارت دیگر، مردم را به انجام آن کارها تشویق و ترغیب می‌کنند. بر کسی پوشیده نیست که مردم چگونه می‌توانند در افزایش و حفظ فضای سبز شهری نقش داشته باشند چرا که یکی از عوامل مهم در تخریب فضای سبز شهری، برخورد مستقیم یا غیرمستقیم با آنهاست. یکی از مسائل عمده فضای سبز که در شرایط اقلیمی کنونی مستلزم صرف هزینه و مراقبت مستمر است، بحث نگهداری و توسعه فضای سبز است. در این راستا استفاده از مشارکت مردمی به عنوان یک نیاز و ضرورت تلقی می‌شود و با توجه به این که مدیریت شهری و فضای سبز عبارت است از مدیریت انسان، طبیعت و عناصر محیطی در حیطه کاری و زندگی او، حذف مشارکت عمومی و بریدن لینک شهروندی از شهرداری و به عبارتی ساکنان شهر یا استفاده‌کنندگان از فضای سبز از جمله متولیان محیط شهری هستند، چرا که حذف نیروهای شتاب‌دهنده موتور محرکه مدیریت شهری است. راه‌حل‌های موثر برای مشارکت مردم در حفظ و نگهداری فضای سبز می‌تواند رسانه‌های جمعی و آموزش دانش‌آموزی باشد.

امروزه فضای سبز شهری علاوه بر زیباسازی شهری در ایجاد شادابی و نشاط برای تک تک شهروندان آن شهر نقش تعیین‌کننده ای دارد و از سوی دیگر یکی از مولفه‌های مهم در جذب مسافران و گردشگران به شهر است. با این حال، درست است که زیباسازی فضای سبز شهری و ایجاد آن بر عهده مدیریت شهری است، اما نگهداری از آن در گرو مشارکت شهروندان است. هدف از مشارکت شهروندان در حفظ و نگهداری فضای سبز شهری، همکاری و همبستگی، مشارکت دادن مردم در انجام بسیاری از امور فرهنگی، سیاسی و اقتصادی مربوط به خود است (Bahram Soltani, 2007). در واقع می‌توان با ایجاد گروه‌های حافظ منابع طبیعی از مشارکت شهروندان در حفاظت، احیا و توسعه منابع طبیعی

استفاده کرد که در این طرح از نیروهای خدمت وظیفه برای به اجرا درآوردن پروژه‌های حفاظت، احیا و توسعه فضای سبز می‌توان استفاده کرد، یکی از مزایای این طرح اشاعه فرهنگ فضای سبز در میان افراد جامعه است. زیرا، افرادی که در اجرای پروژه‌های مذکور مشارکت دارند دیر یا زود در متن اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامعه قرار خواهند گرفت (Khakpur et al., 2008).

شهر قوچان علی‌رغم برخورداری از موقعیت جغرافیایی مناسب و اقلیم مطلوب، از فضای سبز مناسبی برخوردار نیست. از این‌رو طرح جامع مصوب شهر قوچان، برنامه‌ریزی برای ارتقاء سرانه فضای سبز را جزء اولویت‌های اصلی طرح‌ها و برنامه‌های آتی شهر ذکر کرده است (Quchan Master Plan, 2010) با این حال برآوردها نشان می‌دهد که سرانه موجود فضای سبز شهر قوچان در حد بسیار پایینی است (۵/۱ مترمربع برای هر نفر). علاوه بر این، در میان سایر کاربری‌ها، فضای سبز با ۲۷/۴۵ درصد، پایین‌ترین میزان تحقق طرح‌ها و برنامه‌ها را در میان سایر کاربری‌ها به خود اختصاص داده است. در خصوص علت عدم تحقق کاربری‌ها به ویژه فضای سبز پیش‌بینی شده شهر قوچان، عواملی همچون کمبود منابع مالی، تغییر کاربری‌های پیشنهادی به مسکونی و عدم رعایت ضوابط طرح جامع مطرح شده است (Salehi Ghozalabad & Ghasemi Khozani, 2016). علاوه بر این عدم تمایل شهروندان و مشارکت پایین آنها در فرآیند برنامه‌ریزی و مدیریت شهری یکی دیگر از مسائلی است که سازمان‌های متولی مدیریت فضاهای شهری نظیر شهرداری قوچان با آن روبه‌روست. این مطالعه با هدف بررسی و ارزیابی عوامل موثر بر میزان مشارکت شهروندان شهر قوچان در توسعه و نگهداری فضاهای سبز شهر قوچان انجام شده است. بنیان این تحقیق براساس یک فرضیه اصلی است و فرضیات دیگر براساس این فرض تدوین شده‌اند:

الف. فرضیه اصلی: به نظر می‌رسد مشارکت‌های مردمی می‌تواند در توسعه و نگهداری فضاهای سبز شهر قوچان تأثیر مثبت بگذارد.

با توجه به فرضیه‌های مبنایی فوق، فرضیات دیگری نیز در این پژوهش مدنظر قرار گرفتند. این فرضیات عبارتند از:

ب. به نظر می‌رسد بین عوامل اجتماعی با مشارکت شهروندان در توسعه و نگهداری فضاهای سبز شهری ارتباط معناداری وجود دارد.

ج. به نظر می‌رسد بین عوامل فرهنگی با مشارکت شهروندان در توسعه و نگهداری فضاهای سبز شهری ارتباط معناداری وجود دارد.

د. به نظر می‌رسد بین عوامل زیست‌محیطی با مشارکت شهروندان در توسعه و نگهداری فضاهای سبز شهری ارتباط معناداری وجود دارد.

ه. به نظر می‌رسد بین عوامل اقتصادی با مشارکت شهروندان در توسعه و نگهداری فضاهای سبز شهری ارتباط معناداری وجود دارد.

## ۲. پیشینه تحقیق

در زمینه مشارکت عمومی در حفاظت و توسعه فضاهای سبز شهری مطالعاتی انجام شده است که در ادامه به چندین مورد پرداخته می‌شود. که به شرح ذیل می‌باشد:

Kiss et al., (2022) در مطالعه‌ای بر روی ۵۸ نمونه موردی در ۲۱ شهر، تأثیر مشارکت مردم را در حفظ منابع طبیعی و موفقیت راه‌حلی مبتنی بر طبیعت ارزیابی کردند. نتایج نشان داد که اگرچه مشارکت عمومی به خودی خود سبب بهبود عملکردهای اکولوژیکی عناصر طبیعی شهرها نمی‌شود، با این حال، این فرآیند بر احساس تعلق شهروندان به عناصر طبیعی شهر، نظارت و پایش مردم بر محیط‌زیست و درک عمیق‌تر آنها از منابع ارزشمند موجود اثر مستقیم می‌گذارد. بنابراین در رویکرد کلان به مقوله مدیریت شهری، تمرکز بر فرآیند مشارکت شهروندان و ایجاد عرصه‌های متعدد برای بحث می‌تواند صداها و روایت‌های جدیدی را مطرح کند و همچنین فرهنگ مشارکت را متحول کند.

Fors et al., (2019) در تحقیقی با عنوان مشارکت کاربران در فضاهای سبز شهری - برای مردم یا پارک‌ها؟ به مرور تحقیقات پیشین درباره مشارکت مردم در نگهداری فضای سبز می‌پردازد. مجموعه‌ای از استدلال‌ها را برای حمایت و نسبت دادن مزایای احتمالی به مشارکت مورد استفاده قرار می‌دهد. شکاف موجود در دانش علمی که در اینجا یافت می‌شود، تمرکز مجدد بر روی تحقیقات موردی را ضروری می‌داند و به صورت تجربی آزمایش می‌کند که مزایای واقعی مشارکت در کجا نهفته است و چگونه فرآیندهای مشارکت می‌تواند به بهترین شکل منجر به ایجاد فضای سبز با کیفیت بالا در عمل شود.

Rall et al., (2019) در مطالعه‌ای با هدف ارزیابی تأثیر مشارکت شهروندان در فرآیند برنامه‌ریزی فضای سبز شهری به بررسی ارزش افزوده مشارکت عمومی، به عنوان ابزاری برای برنامه‌ریزی در شهر برلین پرداختند. نتایج نشان داد که در مقیاس برنامه‌ریزی یک سایت، این ابزار می‌تواند

به هدف قرار دادن مناطق کم ارزش برای طراحی و مدیریت مجدد، و همچنین شناسایی ویژگی‌های پارک پرتقاضا برای محافظت کمک کند. همچنین در سطح منطقه و شهر، این فرآیند این قابلیت را دارد که با ارزیابی‌های تکمیلی کارشناسان، به راهبردهایی نظیر اتصال و یکپارچه‌سازی فضاهای سبز موجود، ادغام زیرساخت‌های سبز شهری با سایر زیرساخت‌ها و اطمینان از فرآیندهای برنامه‌ریزی مشارکتی و اجتماعی دست یابد. (Gill, 2017)، در تحقیقی به مشارکت جامعه، کشاورزی شهری و پویایی نیرو در ایجاد اولین پارک ملی شهری کانادا (پارک ملی شهری روز<sup>۱</sup>) پرداخت. براساس مشخصات جمعیتی هدف، مصاحبه با اعضای جامعه و مشاهده مشارکت‌کنندگان، یافته‌ها نشان می‌دهد که اعضای جامعه باید بیشتر در مشاهدات مشارکت‌کننده گنجانده شوند، همچنین یافته‌ها نشان داد که اعضای جامعه باید بیشتر در فرآیند برنامه‌ریزی پارک مشارکت داشته باشند. در یک راهبرد، پیشنهاد شد که برنامه‌ریزان و کارکنان پارک‌های کانادا باید از رویکرد برنامه‌ریزی ارتباطی برای همه اعضای جامعه و ساکنان محلی استفاده کنند تا دیدگاه‌های مختلف را درک کرده و امکان ایجاد رابطه طولانی مدت بین سیاست‌گذاران و اعضای جامعه را فراهم آورند.

(Shan, 2012)، در تحقیقی به بررسی نگرش و تمایل به مشارکت در تصمیم‌گیری فضاهای سبز شهری در چین پرداخت. نظرسنجی‌های چهره به چهره با پرسشنامه در ۲۴ سایت سبز در سراسر شهر گوانگژو با ۵۹۵ پاسخ‌دهنده انجام شد. نتایج نشان‌دهنده نگرش مثبت و تمایل قوی به مشارکت علی‌رغم تغییرات اجتماعی-اقتصادی، متناسب با روند جهانی افزایش آگاهی مدنی و تقویت پایه‌های نظری مشارکت عمومی بود. عملاً، یافته‌های مثبت، پایه‌های اجتماعی مناسبی را برای تصمیم‌گیری مشارکتی در چنین شهری ایجاد می‌کند و کمک می‌کند تا دولت‌های محلی بازتر و فراگیرتر شوند و استراتژی‌ها و مکانیسم‌های حکمرانی مؤثری برای ارتقای مشارکت عمومی در تصمیم‌گیری فضاهای سبز شهری ایجاد کنند.

(Rosol, 2010)، به بررسی مشارکت شهروندان در اداره فضای سبز شهری معاصر در شهر برلین می‌پردازد. این پژوهش به جای بررسی مسائل هنجاری اشکال ایده‌آل دموکراسی مشارکتی، بر تغییر نقش‌ها و روابط بین بازیگران محلی و غیردولتی تمرکز می‌کند تا ماهیت متغیر مشارکت را شناسایی و توضیح دهد. این پژوهش استدلال می‌کند که بازسازی شهری نئولیبرالی شرایط مشارکت و در نتیجه خود مشارکت را به روش‌های اساسی تغییر داده است و ما برای درک مفهومی این نیاز به گزارشی از تغییرات در دولت و حکومت داریم. ما می‌توانیم ببینیم که چگونه تجربیات مشارکتی با تغییرات در جامعه به طور کلی تغییر می‌کند، و چگونه این باید به ارزیابی‌های نظری و سیاسی بسیار متفاوتی از خود پروژه‌ها منجر شود.

در سال‌های اخیر، در ایران نیز مطالعاتی با محوریت مشارکت اجتماعی و مدیریت فضاهای سبز شهری انجام شده است که از مهمترین آنها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

(Kamyab et al., 2023)، در مطالعه‌ای به بررسی نحوه افزایش مشارکت شهروندان در مدیریت فضای سبز شهری در شهر شیراز پرداختند. این مطالعه با ابزار پرسشنامه و در منطقه هشت شهرداری شیراز انجام شد. نتایج نشان داد که میزان آگاهی افراد از حقوق شهروندی و نیز مسئولیت‌های آنها در قبال فضاهای سبز شهری و تجهیزات آن می‌تواند سطح مشارکت افراد را در نگهداری و توسعه فضاهای سبز شهری افزایش دهد. همچنین نتایج تحقیق بیانگر وجود رابطه مثبت معنی‌دار بین میزان آگاهی ساکنان از وظایف و حقوق شهروندی در نگهداری و حفاظت از فضای سبز و متغیرهای جنسیت، سن، مدت اقامت، سطح تحصیلات و میزان استفاده از فضای سبز است.

(Razzaghian & Froughzadeh 2017)، در مطالعه‌ای به سنجش و ارزیابی عوامل موثر بر مشارکت شهروندان در نگهداری از فضای سبز منطقه ۳ شهر مشهد پرداختند. نتایج این تحقیق که با روش پیمایشی انجام شد، نشان داد که میان پارامترهای اقتصادی و میزان تحصیلات افراد با میزان مشارکت افراد رابطه معناداری وجود ندارد. علاوه بر این، رابطه معناداری میان متغیرهایی نظیر احساس تعلق مکانی ساکنان و سطح رضایت از فضای سبز با میزان مشارکت افراد وجود دارد. همچنین نتایج نشان داد که حاشیه‌نشینی و مهاجرت از میزان مشارکت می‌کاهد. به عبارت ساده‌تر رضایت‌مندی ساکنین از خدمات نهادهایی مثل شهرداری می‌تواند سبب افزایش مشارکت ساکنین شود.

Naghibi (2016)، با استفاده از ابزار پرسشنامه به بررسی مشارکت شهروندان شیرازی در مدیریت و نگهداری فضاهای سبز شهری پرداخت. نتایج این مطالعه نشان داد که شهروندان علاقه زیادی به مشارکت فکری و عملی در مدیریت پارک‌ها و فضاهای سبز دارند.

Handiani et al., (2013)، نقش مشارکت شهروندان را در حفظ و نگهداری فضاهای سبز شهری و راهکارهای آن (مطالعه موردی اراضی عباس‌آباد) مورد بررسی قرار دادند، نتایج نشان داد در زمینه مالی ۵۲/۹ درصد از مشارکت‌کنندگان پرداخت به موقع عوارض، در زمینه مشارکت ۶۹/۶۱ درصد از مشارکت‌کنندگان شرکت در نیازسنجی‌ها و در زمینه مشارکت در ارزیابی‌ها ۴۹/۷ درصد مشارکت‌کنندگان در ارزیابی عملکرد و فعالیت‌ها را بر مشارکت شهروندان در زمینه حفظ و نگهداری فضای سبز شهری مؤثر دانستند.

Abbasi et al., (2012)، به بررسی تمایل شهروندان به مشارکت در فعالیتهای حفاظت و توسعه فضای سبز شهر تهران پرداختند. بر اساس نتایج تحقیق، میزان تمایل شهروندان به مشارکت ۵۴/۱ درصد بود. بین نگرش شهروندان نسبت به مشارکت در مناطق مختلف شهر تفاوت معناداری وجود داشت؛ به نحوی که نگرش شهروندان مناطق پیرامونی و مرکزی نسبت به سایر مناطق شهری بالاتر بود. همچنین نتایج این مطالعه نشان داد که از بین متغیرهای مورد بررسی، دریافت نهال و فراوانی مراکز دریافت نهال، درک مردم از کارکردهای فضای سبز، آگاهی از عوامل مخرب فضای سبز شهری، تمایل به سرمایه‌گذاری در فضای سبز شهری، سطح تحصیلات و نگرش شهروندان به مشارکت در حفاظت و توسعه فضای سبز رابطه مثبت و معناداری با توسعه و حفاظت از فضای سبز شهری داشتند. علاوه بر این تحلیل رگرسیون گام به گام نشان داد که چهار متغیر ادراک شهروندان از کارکردهای فضای سبز، نگرش مثبت نسبت به سرمایه‌گذاری در توسعه و نگهداری فضای سبز، تعداد نهال دریافتی و آموزش در تمایل به مشارکت مؤثر بودند.

### ۳. روش تحقیق

در این پژوهش، برای جمع‌آوری اطلاعات از روش پیمایشی و تکنیک پرسشنامه استفاده شده است. جامعه آماری این پژوهش را شهروندان شهر قوچان - که طبق آخرین سرشماری سال (۱۳۹۵) ۱۰۲۶۰۴ نفر برآورد شده است - تشکیل می‌دهند. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران تقریباً ۳۸۴ نفر به دست آمد. برای روایی محتوایی و صوری، پرسشنامه تحقیق بین چندین نفر از متخصصین ارائه گردید. به منظور سنجش پایایی پرسشنامه با استفاده از محاسبه آلفای کرونباخ (۰/۸۴) پایایی پرسشنامه مورد تایید قرار گرفت. برای تحلیل داده‌ها از روش‌های آماری و روش آزمون همبستگی پیرسون و تفاوت میانگین استفاده شده است. داده‌های به دست آمده در سطح آمار توصیفی با استفاده از مشخصه‌های آماری فراوانی، درصد، میانگین و در سطح آمار استنباطی، از ضریب همبستگی پیرسون با کمک نرم‌افزار SPSS ویراست ۲۱ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

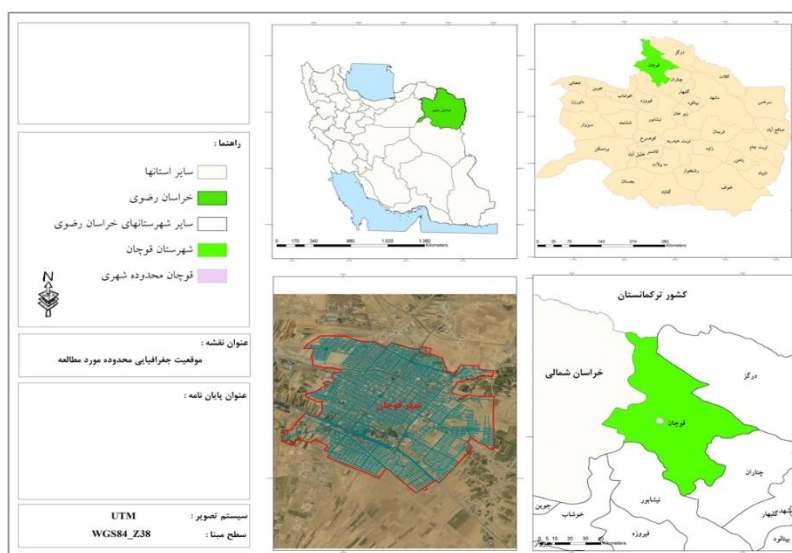
با توجه به اهداف تحقیق، ارزیابی مشارکت ساکنین شهر قوچان در این مطالعه مبتنی بر تحلیل شاخص‌ها در چهار بعد اجتماعی، فرهنگی، محیط‌زیستی و اقتصادی است. این شاخص‌ها با بررسی اسنادی و مطالعات انجام شده در هر یک از حوزه‌ها استخراج گردید. با توجه به گستردگی موضوع و شاخص‌های مورد مطالعه، پژوهش‌هایی که به طور ویژه در ارتباط با موضوع تحقیق و یا زیرشاخص‌های مرتبط با آن بودند در نظر گرفته شد. به طور مثال، در خصوص زیر شاخص توسعه پایدار محلی، معیارهای متعددی در ارزیابی و تحلیل نقش داشتند که عموماً بر اساس اهداف توسعه پایدار (SDG)<sup>۱</sup> تعیین شده‌اند. در نهایت این معیارها مطابق با رویکرد SDSN<sup>۲</sup> در مقیاس محلی باز تعریف شده‌اند (Nagy et al., 2018). در مطالعه حاضر، جهت ارزیابی زیر شاخص توسعه پایدار محلی در ارتباط با فضای سبز شهری قوچان، به مواردی چون نوع کاربری فضای سبز، دسترسی، تنوع فضای سبز استناد شده است. جدول (۱) شاخص‌های کلان و خرد توسعه و نگهداری فضای سبز شهری را نشان می‌دهد.

جدول ۱. مولفه‌ها و شاخص‌های پرسشنامه (منبع: یافته‌های تحقیق)

ردیف	شاخص کلان	شاخص خرد	منابع
۱	عوامل اجتماعی	احساس تعلق - همبستگی اجتماعی - توسعه پایدار محلی	(Nagy et al., 2018) گلکار (۱۳۹۷)، بحرینی (۱۳۹۷)
۲	عوامل فرهنگی	برنامه‌های کاربردی - اطلاعات دهی و مشورت کردن - زیبا سازی شهری	Pourahmad et al., (2014)
۳	عوامل محیط‌زیستی	سواد محیط‌زیستی شهروندان - تاسیسات زیربنایی	Rahimi Kahkeshi et al., (2022).
۴	عوامل اقتصادی	کارآفرینی و ایجاد اشتغال - وضعیت اقتصادی - مشارکت اقتصادی - بودجه و سرمایه گذاری	Rostami et al., (2021). Razzaghian and Froughzadeh (2017)

### ۳-۱. معرفی محدوده مطالعه

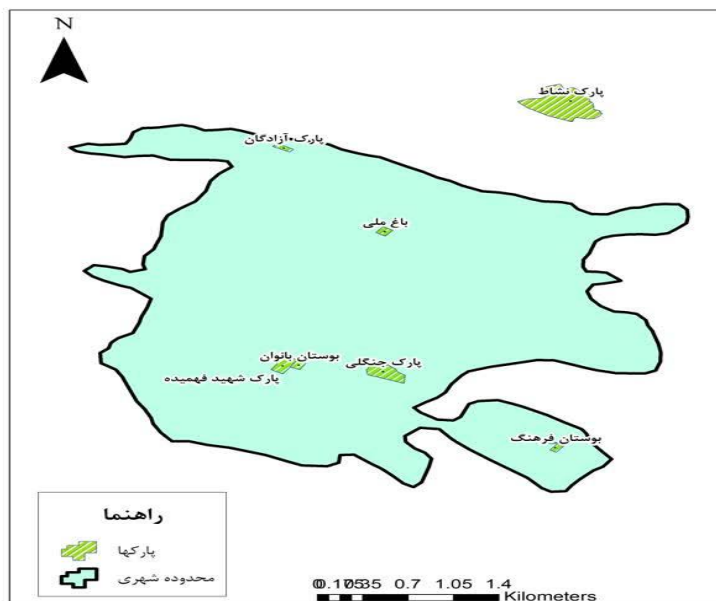
قوچان مرکز شهرستان قوچان در استان خراسان رضوی است. این شهر در ۱۲۰ کیلومتری مشهد قرار دارد. در منابع مختلف تاریخی شهر قوچان قدیمی‌ترین شهر خراسان بزرگ و همچنین بسیاری از مورخان فعلی اولین پایتخت اشکانیان (دوره اشکانی) به شمار می‌رود (Rezazadeh, 2004). شهرستان قوچان با مرکزیت شهر قوچان در مختصات جغرافیایی بین ۵۷ ۵۲ تا ۵۹ ۰۸ طول شرقی و ۳۶ ۳۸ تا ۳۷ ۴۱ عرض شمالی و در ارتفاع ۱۳۵۰ متری از سطح دریاهای آزاد واقع شده است. از نظر جغرافیایی، این شهر در میان ارتفاعات مسجد هزار و آلاداغ شکل گرفته و توسعه یافته است؛ از این رو اقلیم منطقه در طبقه معتدل و سرد طبقه‌بندی می‌شود. مساحت این شهر حدود ۱۲۰۰ هکتار است. شهر قوچان از گمرک باجگیران به ترکمنستان متصل است و با عشق‌آباد ۱۲۰ کیلومتر فاصله دارد و همچنین ۲۸ کیلومتر مرز بین‌المللی با ترکمنستان دارد. همچنین این شهر از شمال شرق و شرق با شهرستان درگز، از جنوب شرق با شهرستان چناران و از جنوب با شهرستان نیشابور، از سمت جنوب غربی به شهرستان اسفرین و از غرب و شمال غرب به شهرستان شیروان محدود می‌شود. شکل (۱) موقعیت شهر قوچان را نشان می‌دهد.



شکل ۱. موقعیت شهر قوچان

در شهر قوچان پارک‌ها و فضاهای سبز متعددی وجود دارد، به طوری که این کاربری در حدود ۷۲ هکتار و ۵ درصد از مساحت شهر را اشغال کرده است. براساس محاسبات انجام شده، سرانه کنونی فضای سبز شهر قوچان برابر با ۵/۱ مترمربع برای هر نفر است. با توجه به سرانه استاندارد ۷ مترمربعی در طرح‌های شهری سطح مورد نیاز فضای سبز ۱۰۵ هکتار می‌باشد. بدین ترتیب شهر قوچان از کمبود سطحی معادل ۳۳ هکتار برای این کاربری برخوردار است (Quchan Master Plan, 2010).





شکل ۲. نقشه پراکندگی پارک‌های شهر قوچان

#### ۴. یافته‌های پژوهش

##### ۴-۱. یافته‌های آماری

جامعه آماری این پژوهش را شهروندان شهر قوچان تشکیل می‌دهند که انتخاب نمونه‌ها از بین مردان و زنان ۱۸ الی ۷۰ سال به بالا و به صورت نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب گردید. در جدول زیر نحوه توزیع جمعیت نمونه براساس ویژگی‌های فردی آمده است.

جدول ۲. توزیع پاسخگویان براساس برخی ویژگی‌های فردی (منبع: یافته‌های تحقیق)

متغیر	طبقات پاسخ‌ها	تعداد	درصد معتبر
جنسیت	زن	۱۹۲	٪۶۵
	مرد	۹۹	٪۳۵
سن	۱۸-۲۹	۸۹	٪۳۰
	۳۰-۳۹	۱۰۸	٪۴۱
	۴۰-۴۹	۴۲	٪۱۲
	۵۰-۵۹	۱۰	٪۳
	۶۰-۶۹	۲۴	٪۸
	۷۰ سال به بالا	۱۸	٪۶
تحصیلات	بی سواد	۲	٪۰.۵
	ابتدایی	۲	٪۰.۵
	راهنمایی	۱۰	٪۳
	دیپلم	۸۶	٪۲۹
	لیسانس	۱۳۰	٪۴۴
تعداد اعضا	فوق لیسانس و بالاتر	۶۱	٪۲۳
	۲ نفر	۹۸	٪۳۱
	۳ نفر	۱۵۶	٪۶۰
	۴ نفر	۳۳	٪۷
	بیشتر از ۴ نفر	۴	٪۰.۲

یافته‌های جدول (۲) نشان می‌دهد حدود ۳۵٪ جمعیت نمونه مورد بررسی مرد و ۶۵٪ زن می‌باشد. در مورد وضعیت توزیع سنی افراد مورد بررسی، یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد حدود ۳۰٪ پاسخگویان در فاصله سنی ۱۸ تا ۲۹ سال قرار دارند. ۴۱٪ در فاصله ۳۰ تا ۳۹ سال، ۱۲٪ در فاصله سنی ۴۰ تا ۴۹ سال و ۳٪ بین ۵۰ تا ۵۹ سال و ۸٪ بین ۶۰ تا ۶۹٪ و ۶٪ هم بالای ۷۰ سال قرار دارند. در مورد تحصیلات، یافته تحقیق نشان می‌دهد اکثر نمونه‌های مورد مطالعه، تحصیلات‌شان لیسانس می‌باشد (معادل ۱۳۰ نفر و حدود ۴۴٪). همچنین تعداد اعضای خانواده ۳ نفری بیشترین مقدار در این مطالعه را به خود اختصاص داده‌اند که معادل ۱۵۶ نفر (۴۰٪ جامعه آماری) است.

#### ۱-۱-۴. عوامل اجتماعی

عوامل اجتماعی (شاخص کلان) در زمینه‌های احساس تعلق، همبستگی اجتماعی و توسعه پایدار محلی (شاخص‌های خرد) مورد بررسی قرار گرفته است. در جدول زیر وضعیت عوامل اجتماعی آمده است.

جدول ۳. میزان عوامل اجتماعی (منبع: یافته‌های تحقیق)

عوامل اجتماعی	خیلی کم		کم		تاحدی		زیاد		خیلی زیاد	
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
احساس تعلق	۲۵	۸٪	۲۵	۸٪	۶۸	۲۰٪	۱۱۰	۴۶٪	۶۳	۱۸٪
همبستگی اجتماعی	۴۱	۱۵٪	۳۳	۱۲٪	۱۰۲	۳۳٪	۸۲	۲۸٪	۳۳	۱۲٪
توسعه پایدار محلی	۳۲	۱۲٪	۵۵	۱۹٪	۸۳	۲۸٪	۱۰۱	۳۳٪	۲۰	۸٪

جدول (۳) وضعیت عوامل اجتماعی را نشان می‌دهد. نتایج بیانگر این نکته است که پاسخگویان در ارتباط با احساس تعلق ۴۶ درصد (زیاد) و ۱۸ درصد (خیلی زیاد) ارزیابی کرده‌اند. همچنین ۸ درصد پاسخ‌دهندگان این شاخص را خیلی کم و کم ارزیابی کرده‌اند. در خصوص همبستگی اجتماعی، ۲۸ درصد پاسخ‌دهندگان این شاخص را زیاد، ۱۲ درصد خیلی زیاد، ۱۵ درصد خیلی کم و ۱۲ درصد کم ارزیابی کرده‌اند. در خصوص زیر معیار توسعه پایدار محلی، ۳۳ درصد از جامعه آماری معادل زیاد و ۸ درصد به میزان خیلی زیاد آن را ارزیابی کرده‌اند. در حالی که ۱۲ درصد این بخش را خیلی کم و ۱۹ درصد کم ارزیابی کرده‌اند.

#### ۱-۲-۴. عوامل فرهنگی

عوامل فرهنگی (شاخص کلان) در زمینه‌های برنامه‌های کاربردی، اطلاعات‌دهی و مشورت کردن و زیباسازی شهری (شاخص‌های خرد) مورد بررسی قرار گرفته است. در جدول زیر وضعیت عوامل فرهنگی آمده است.

جدول ۴. میزان عوامل فرهنگی (منبع: یافته‌های تحقیق)

عوامل فرهنگی	خیلی کم		کم		تاحدی		زیاد		خیلی زیاد	
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی
برنامه‌های کاربردی	۴۳	۴۳٪	۲۲	۹٪	۱۱۱	۳۶٪	۵۶	۱۹٪	۵۹	۲۰٪
اطلاعات‌دهی و مشورت کردن	۲۹	۱۱٪	۱۸	۷٪	۱۳۳	۴۰٪	۷۸	۲۶٪	۴۳	۱۵٪
زیباسازی شهری	۳۹	۱۴٪	۲۶	۱۰٪	۸۴	۲۸٪	۸۳	۲۸٪	۵۹	۲۰٪

نتایج نشان می‌دهد که پاسخ‌دهندگان برنامه‌های کاربردی در حدود ۴۳ درصد (خیلی کم) و ۹ درصد (کم) ارزیابی کرده‌اند. همچنین ۲۶ درصد پاسخ‌دهندگان اطلاعات‌دهی و مشورت کردن را زیاد و ۱۵ درصد به میزان خیلی زیاد ارزیابی کرده‌اند. در حالی که ۷ درصد به میزان کم و ۱۱ درصد خیلی کم این زیر معیار را ارزیابی کرده‌اند. همچنین زیر شاخص زیباسازی شهری ۲۸ درصد (زیاد) و ۲۰ درصد

(خیلی زیاد) توسط جامعه آماری ارزیابی شده است. در نهایت ۱۴ درصد پاسخ‌دهندگان این زیرشاخص را خیلی کم و ۱۰ درصد کم ارزیابی کرده‌اند.

### ۳-۱-۴. عوامل محیط‌زیستی

عوامل محیط‌زیستی (شاخص کلان) در زمینه‌های سواد محیط‌زیستی شهروندان و تاسیسات زیربنایی (شاخص‌های خرد) مورد بررسی قرار گرفته است. در جدول زیر درصد و طبقه‌بندی پاسخ‌های مربوط به عوامل محیط‌زیستی آمده است.

جدول ۵. میزان عوامل محیط‌زیستی (منبع: یافته‌های تحقیق)

خیلی کم		کم		تاحدی		زیاد		خیلی زیاد		عوامل محیط‌زیستی
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۴۶	۱۶٪	۴۸	۱۷٪	۶۷	۲۳٪	۷۶	۲۵٪	۵۴	۱۹٪	سواد محیط‌زیستی شهروندان
۴۶	۱۶٪	۳۸	۱۴٪	۹۸	۳۲٪	۶۲	۲۱٪	۴۷	۱۷٪	تاسیسات زیربنایی

جدول (۵) وضعیت عوامل محیط‌زیستی را نشان می‌دهد. نتایج حاکی از آن است که ۱۶ درصد پاسخگویان، سواد محیط‌زیستی را معادل خیلی کم و ۱۷ درصد معادل کم ارزیابی کرده‌اند. همچنین نتایج نشان داد که ۱۹ درصد از پاسخ‌دهندگان اثر سواد محیط‌زیستی را خیلی زیاد و ۲۵ درصد معادل زیاد ارزیابی کرده‌اند. در نهایت معیار تاسیسات زیربنایی ۳۰ درصد کم و حدود ۳۸ درصد در حد زیاد ارزیابی کرده‌اند.

### ۴-۱-۴. عوامل اقتصادی

عوامل اقتصادی (شاخص کلان) در زمینه‌های کارآفرینی و ایجاد اشتغال، وضعیت اقتصادی، مشارکت اقتصادی و بودجه و سرمایه‌گذاری (شاخص‌های خرد) مورد بررسی قرار گرفت در جدول زیر وضعیت عوامل اقتصادی آمده است.

جدول ۶. میزان عوامل اقتصادی (منبع: یافته‌های تحقیق)

خیلی کم		کم		تاحدی		زیاد		خیلی زیاد		عوامل اقتصادی
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۳۷	۱۲٪	۲۳	۷٪	۸۲	۲۶٪	۹۰	۲۸٪	۸۸	۲۷٪	کارآفرینی و ایجاد اشتغال
۳۰	۹٪	۱۱	۴٪	۶۷	۲۱٪	۱۴۵	۴۵٪	۶۷	۲۱٪	وضعیت اقتصادی
۴۱	۱۳٪	۱۷	۵٪	۹۱	۲۸٪	۱۰۵	۳۳٪	۶۶	۲۱٪	مشارکت اقتصادی
۲۸	۹٪	۱۸	۶٪	۷۹	۲۵٪	۸۸	۲۷٪	۱۰۷	۲۳٪	بودجه و سرمایه‌گذاری

نتایج جدول فوق نشان می‌دهد که پاسخگویان کارآفرینی و ایجاد اشتغال را ۱۲ درصد (خیلی کم)، ۷ درصد (کم)، ۲۸ درصد (زیاد) و ۲۷ درصد (خیلی زیاد) ارزیابی کرده‌اند. همچنین پاسخگویان وضعیت اقتصادی را ۱۱ درصد معادل کم و ۶۶ درصد معادل زیاد ارزیابی کرده‌اند. همچنین مشارکت اقتصادی از نظر جامعه آماری ۱۸ درصد معادل کم و ۵۴ درصد معادل زیاد ارزیابی کرده‌اند. در نهایت، بودجه و سرمایه‌گذاری از نظر پاسخ‌دهندگان حدود ۶۰ سرمایه‌گذاری (زیاد) و ۱۵ سرمایه‌گذاری (کم) ارزیابی شده است.

### ۲-۴. یافته‌های استنباطی

مشارکت‌های مردمی در توسعه و نگهداری فضاهای سبز شهری در چهار بعد مورد تبیین قرار گرفته است که با ترکیب سوالات این بخش شاخص توسعه و نگهداری فضای سبز شهری ایجاد شده است. در جدول زیر نتایج آزمون همبستگی دو متغیر فوق آمده است.

جدول ۷. آزمون رابطه توسعه و نگهداری فضاهای سبز شهری و عوامل اجتماعی (منبع: یافته‌های تحقیق)

متغیر	عوامل اجتماعی	احساس تعلق	همبستگی اجتماعی	توسعه پایدار محلی	توسعه و نگهداری
عوامل اجتماعی	۱				
احساس تعلق	۰/۵۱۸**	۱			
همبستگی اجتماعی	۰/۴۵۲	۰/۴۱۸	۱		
توسعه پایدار محلی	۰/۳۸	۰/۵۱	۰/۴۷۸	۱	
توسعه و نگهداری	۰/۶۱۴**	۰/۵۸	۰/۵۴۱	۰/۵۱	۱

\*\*سطح معناداری کمتر از ۰/۰۱ \*سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵

نتایج جدول (۷) نشان می‌دهد همبستگی دو متغیر توسعه و نگهداری فضاهای سبز شهری و عوامل اجتماعی ۰/۶۱۴ است. علاوه بر این، رابطه سایر مولفه‌های عوامل اجتماعی (احساس تعلق - همبستگی اجتماعی - توسعه پایدار محلی) با توسعه و نگهداری فضای سبز در سطح بالایی است و جهت همبستگی نیز مثبت می‌باشد. بنابراین هر چه این عوامل افزایش یابد (مثل افزایش احساس تعلق و ...) تمایل مردم به مشارکت در توسعه و نگهداری فضاهای سبز شهری (متغیر وابسته) افزایش می‌یابد. جدول (۸) میانگین و انحراف استاندارد و اثر رگرسیونی عوامل اجتماعی را نشان می‌دهد.

جدول ۸. میانگین و انحراف معیار و اثر رگرسیونی عوامل اجتماعی (منبع: یافته‌های تحقیق)

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	اثر رگرسیونی
عوامل اجتماعی	۷۶/۷۱۶۷	۸/۲	۲۸/۴۸۳

در مطالعه حاضر جهت بررسی تاثیر عوامل اجتماعی بر مشارکت‌کنندگان از دو آزمون تی و لوین استفاده شد. از آزمون تی، برابری میانگین‌ها و از آزمون لوین، برای تعیین برابری واریانس‌ها استفاده شد (جدول ۹). براساس رابطه آماری، اثر رگرسیونی نشان‌دهنده رابطه مستقیم عوامل اجتماعی و مولفه‌هایش می‌باشد.

جدول ۹. آزمون تی و لوین برای بررسی تاثیر عوامل اجتماعی (منبع: یافته‌های تحقیق)

آزمون تی برای برابری میانگین‌ها						آزمون لوین برای تعیین برابری واریانس‌ها		آزمون برابر واریانس‌ها	
۹۵٪ فاصله اطمینان تفاوت		تفاوت خطای استاندارد	تفاوت میانگین	معنی‌داری دوسویه	درجه آزادی	نمره T	معنی‌داری		نمره F
پایین‌تر	بالا‌تر								
۴/۷۳	-۲/۶۳	۱/۸۶۲۴۷	۱/۰۵	۰/۵۷۴	۲۹۰	۰/۵۷۴	۰/۰۱۵	۶/۰۸۴	

همان‌طور که در جدول (۹) فوق مشاهده می‌شود، عدد معنی‌داری در آزمون لوین بزرگ‌تر از ۰/۰۵ نمی‌باشد. پس فرض نابرابری واریانس‌ها تأیید شده و با توجه به این که سطح معناداری ۰/۵۷۴ و از  $0.05 \text{ sig}$  بزرگ‌تر می‌باشد، پس در این حالت در میان عوامل اجتماعی بین مولفه‌ها تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. نتایج جدول (۱۰) نشان می‌دهد که میزان همبستگی دو متغیر برابر با ۰/۴۱۸ است. همچنین سایر مولفه‌های عوامل فرهنگی (برنامه‌های کاربردی - اطلاعات‌دهی و مشورت کردن - زیباسازی شهری) با توسعه و نگهداری فضاهای سبز شهری رابطه مثبت دارند.

جدول ۱۰. آزمون رابطه توسعه و نگهداری فضاهای سبز شهری و عوامل فرهنگی (منبع: یافته‌های تحقیق)

متغیر	عوامل فرهنگی	برنامه‌های کاربردی	اطلاعات‌دهی و مشورت کردن	زیباسازی شهری	توسعه و نگهداری
عوامل فرهنگی	۱				
برنامه‌های کاربردی	۰/۳۵۲	۱			
اطلاعات‌دهی و مشورت کردن	۰/۴۱۲	۰/۴۸	۱		
زیباسازی شهری	۰/۲۷۱	۰/۳۵۲	۰/۲۹	۱	
توسعه و نگهداری	۰/۴۱۸**	۰/۴۱	۰/۳۸۲	۰/۳۸	۱

\*\*سطح معناداری کمتر از ۰/۰۱ \* سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵

با توجه به سطح معنی‌داری که در جدول بالا آمده است، رابطه دو متغیر توسعه و نگهداری فضاهای سبز شهری و عوامل فرهنگی و سایر مولفه‌های آن از لحاظ آماری مورد تایید قرار می‌گیرد. بنابراین هر چه این عوامل افزایش یابد (مثل افزایش برنامه‌های کاربردی، اطلاعات‌دهی و ...) تمایل مردم به مشارکت در توسعه و نگهداری فضاهای سبز شهری (متغیر وابسته) افزایش می‌یابد. جدول (۱۱) میانگین و انحراف استاندارد و اثر رگرسیونی عوامل فرهنگی و مولفه‌هایش را نشان می‌دهد.

جدول ۱۱. میانگین و انحراف معیار و اثر رگرسیونی عوامل فرهنگی (منبع: یافته‌های تحقیق)

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	اثر رگرسیونی
عوامل فرهنگی	۱۷/۷۳	۳/۴۷	۱۸/۴۱

به مانند عوامل اجتماعی، برای بررسی تاثیر عوامل فرهنگی بر مشارکت‌کنندگان از آزمون تی و آزمون لوین استفاده شد (جدول ۱۲).

جدول ۱۲. آزمون تی و لوین برای بررسی تاثیر عوامل فرهنگی (منبع: یافته‌های تحقیق)

آزمون تی برای برابری میانگین‌ها						آزمون لوین برای تعیین برابری واریانس‌ها		آزمون برابری واریانس‌ها
۹۵٪ فاصله اطمینان تفاوت		تفاوت خطای استاندارد	تفاوت میانگین	معنی‌داری دوسویه	درجه آزادی	نمره T	معنی‌داری F	
پایین‌تر	بالا‌تر							
۰/۱۵۳	-۲/۸۲	۰/۷۵	-۱/۳۳	۰/۰۷۸	۲۹۰	۱/۷۷۶	۰/۰۹۱	۳/۵۶۸

همان‌طور که در جدول (۱۲) مشاهده می‌گردد عدد معنی‌داری در آزمون لوین بزرگ‌تر از ۰/۰۵ می‌باشد پس فرض برابری واریانس‌ها تأیید گشته و با توجه به این که سطح معناداری ۰/۰۷۸ و از Sig ۰/۰۵ بیشتر می‌باشد پس بین عوامل فرهنگی در مشارکت‌کنندگان تفاوت معنی‌داری وجود ندارد. نتایج جدول (۱۳) نشان می‌دهد که ضریب همبستگی بین دو متغیر توسعه و نگهداری فضاهای سبز شهری و عوامل زیست‌محیطی برابر با ۰/۴۵ است. جهت همبستگی مثبت و سطح معنی‌داری نیز (۰/۰۰۰) می‌باشد.

جدول ۱۳. آزمون رابطه توسعه و نگهداری فضاهای سبز شهری و عوامل زیست‌محیطی (منبع: یافته‌های تحقیق)

متغیر	عوامل زیست‌محیطی	سواد	تاسیسات	توسعه و نگهداری
عوامل زیست‌محیطی	۱			
سواد محیط‌زیستی	۰/۲۸	۱		
تاسیسات زیربنایی	۰/۳۸۵	۰/۴۱	۱	
توسعه و نگهداری	۰/۴۵**	۰/۳۹	۰/۴۲۵	۱

\*\*سطح معناداری کمتر از ۰/۰۱ \* سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵

در سایر متغیرهای عوامل محیط‌زیستی (سواد محیط‌زیستی شهروندان - تاسیسات زیربنایی) نیز همبستگی مثبت است. در نتیجه رابطه دو متغیر از لحاظ آماری مورد تایید قرار می‌گیرد. بنابراین هر چه این عوامل افزایش یابد (مثل افزایش دانش محیط‌زیستی و ...) تمایل مردم به مشارکت در توسعه و نگهداری فضاهای سبز شهری (متغیر وابسته) افزایش می‌یابد. جدول (۱۴) میانگین و انحراف استاندارد و اثر رگرسیونی عوامل محیط‌زیستی و مولفه‌هایش را نشان می‌دهد.

جدول ۱۴. میانگین و انحراف معیار و اثر رگرسیونی عوامل محیط‌زیستی (منبع: یافته‌های تحقیق)

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	اثر رگرسیونی
عوامل محیط‌زیستی	۲۰/۲۱	۲/۶۴	۱۷/۸۸

در این بخش نیز از آزمون تی برای برابری میانگین‌ها و آزمون لوین برای تعیین برابری واریانس‌ها و در نهایت ارزیابی تاثیر عوامل محیط‌زیستی در مشارکت‌کنندگان استفاده شد.

جدول ۱۵. آزمون تی و لوین برای بررسی تاثیر عوامل محیط‌زیستی (منبع: یافته‌های تحقیق)

آزمون تی برای برابری میانگین‌ها						آزمون لوین برای تعیین برابری واریانس‌ها		آزمون برابری واریانس‌ها	
۹۵٪ فاصله اطمینان تفاوت		تفاوت خطای استاندارد	تفاوت میانگین	معنی‌داری دو سویه	درجه آزادی	نمره T	معنی‌داری		نمره F
پایین‌تر	بالا‌تر	استاندارد	میانگین	دو سویه	آزادی	T	داری		F
۰/۱۵۱	۲/۴۸۲	۰/۵۸۸	۱/۳۳	۰/۰۲۷	۲۹۰	۲/۲۳۸	۰/۰۶۴	۷/۸۷۸	

همان‌طور که در جدول (۱۵) مشاهده می‌شود، عدد معنی‌داری در آزمون لوین بزرگ‌تر از ۰/۰۵ است، پس فرض برابری واریانس‌ها تأیید می‌شود. همچنین با توجه به این که سطح معناداری ۰/۰۲۷ و از Sig ۰/۰۵ کمتر می‌باشد، پس بین عوامل محیط‌زیستی تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

جدول ۱۶. آزمون رابطه توسعه و نگهداری فضاهای سبز شهری و عوامل اقتصادی (منبع: یافته‌های تحقیق)

متغیر	عوامل اقتصادی	کارآفرینی و ایجاد اشتغال	وضعیت اقتصادی	مشارکت اقتصادی	بودجه و سرمایه‌گذاری	توسعه و نگهداری
عوامل اقتصادی	۱					
کارآفرینی و ایجاد اشتغال	۰/۴۱۵	۱				
وضعیت اقتصادی	۰/۴۶	۰/۴	۱			
مشارکت اقتصادی	۰/۴۸	۰/۵۱۸	۰/۵۱	۱		
بودجه و سرمایه‌گذاری	۰/۴۷۱	۰/۴۵۲	۰/۴۷	۰/۴۴	۱	
توسعه و نگهداری	۰/۶۳۲**	۰/۵۷۵	۰/۵۴۱	۰/۵۱	۰/۵۱۲	۱

\*\*سطح معناداری کمتر از ۰/۰۱ \* سطح معناداری کمتر از ۰/۰۵

نتایج جدول (۱۶) نشان می‌دهد میزان همبستگی دو متغیر توسعه و نگهداری فضاهای سبز شهری و عوامل اقتصادی در سطح بالا و برابر با ۰/۶۳۲ می‌باشد. برای سایر متغیرهای عوامل اقتصادی شامل (کارآفرینی و ایجاد اشتغال - وضعیت اقتصادی - مشارکت اقتصادی و بودجه و سرمایه‌گذاری) نیز مقادیر مثبت می‌باشد، که نشان می‌دهد هر چه این عوامل افزایش یابد (مثل افزایش کارآفرینی و ایجاد اشتغال، وضعیت اقتصادی و ...) تمایل مردم به مشارکت در توسعه و نگهداری فضاهای سبز شهری (متغیر وابسته) افزایش می‌یابد.

جدول (۱۷) میانگین و انحراف استاندارد و اثر رگرسیونی عوامل اقتصادی و مولفه‌هایش را نشان می‌دهد.

جدول ۱۷. میانگین و انحراف معیار و اثر رگرسیونی عوامل اقتصادی (منبع: یافته‌های تحقیق)

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	اثر رگرسیونی
عوامل اقتصادی	۲۰/۸۳	۳/۰۰۹	۱۷/۶۵

جدول زیر نتایج آزمون‌های تی و لوین را برای بررسی تاثیر عوامل اقتصادی در مشارکت‌کنندگان نشان می‌دهد.

جدول ۱۸. آزمون تی و لوین برای بررسی تاثیر عوامل اقتصادی (منبع: یافته‌های تحقیق)

آزمون تی برای برابری میانگین‌ها						آزمون لوین برای تعیین برابری واریانس‌ها		آزمون برابری واریانس‌ها
۹۵٪ فاصله اطمینان تفاوت		تفاوت خطای استاندارد	تفاوت میانگین	معنی‌داری دوسویه	درجه آزادی	نمره T	معنی‌داری F	
بالاتر	پایین‌تر							
۱/۰۶۴	۰/۶۴۰۲۸	۰/۶۱	۰/۵۸۳	۰/۰۳۲	۲۹۰	۰/۹۴۴	۰/۰۵۳	۴/۵۷

همان‌طور که در جدول (۱۸) مشاهده می‌شود، عدد معنی‌داری در آزمون لوین بزرگ‌تر از ۰/۰۵ است، پس فرض برابری واریانس‌ها تأیید می‌شود. با توجه به اینکه سطح معناداری ۰/۰۳۲ و از  $\text{sig} < 0.05$  کمتر می‌باشد، پس بین عوامل اقتصادی تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

## ۵. بحث و نتیجه‌گیری

### ۵-۱. آزمون فرضیات

تحقیق حاضر به ارزیابی نقش مشارکت‌های مردمی در توسعه و نگهداری فضاهای سبز شهری مورد مطالعه شهر قوچان پرداخته است. در این مطالعه، توسعه و نگهداری فضای سبز شهری با توجه به ابعاد اجتماعی، فرهنگی، محیط‌زیستی و اقتصادی مورد سنجش قرار گرفت. نتایج آزمون فرضیات این تحقیق به طور خلاصه در جدول زیر آورده شده است.

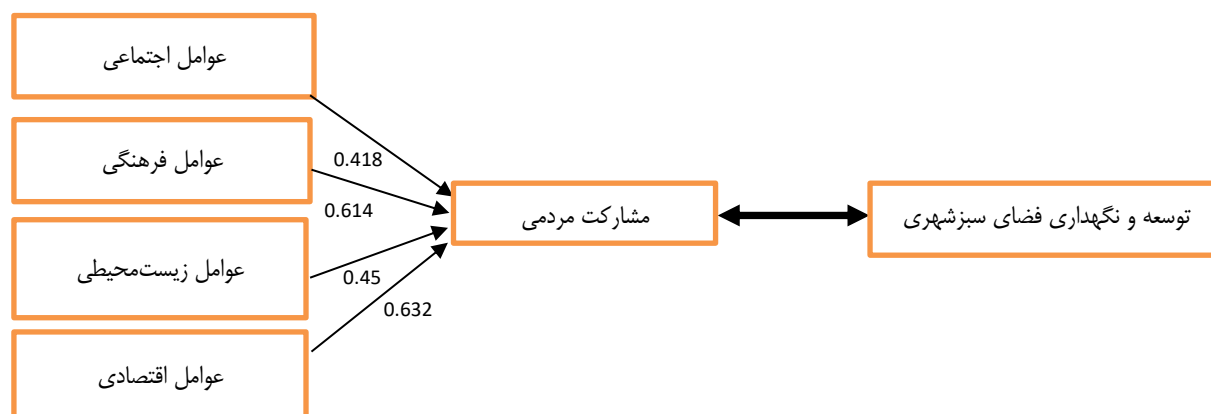
جدول ۱۹. جمع بندی نتایج آزمون‌های آماری تحقیق (منبع: یافته‌های تحقیق)

ردیف	بیان فرضیه	آماره آزمون	p-Value	Sig	نتیجه آزمون
۴	بین توسعه و نگهداری فضاهای سبز شهری و عوامل اقتصادی رابطه معنی دار وجود دارد	r	۰/۶۳۲	۰/۰۰۰	تایید فرضیه
۱	بین توسعه و نگهداری فضاهای سبز شهری و عوامل اجتماعی رابطه معنی دار وجود دارد	r	۰/۶۱۴	۰/۰۰۰	تایید فرضیه
۳	بین توسعه و نگهداری فضاهای سبز شهری و عوامل زیست‌محیطی رابطه معنی دار وجود دارد	r	۰/۴۵	۰/۰۰۰	تایید فرضیه
۲	بین توسعه و نگهداری فضاهای سبز شهری و عوامل فرهنگی رابطه معنی دار وجود دارد	r	۰/۴۱۸	۰/۰۰۰	تایید فرضیه

در جدول (۱۹) نتایج آزمون رابطه مشارکت‌های مردمی که از مجموع چهار مولفه (عوامل اجتماعی، فرهنگی، محیط‌زیستی و اقتصادی) به دست آمده است. همان‌طور که اطلاعات جدول فوق نشان می‌دهد مشارکت‌های مردمی با ابعاد مختلف توسعه و نگهداری فضاهای سبز شهری رابطه دارد. ارزیابی سطح معناداری برای تمامی متغیرها نشان می‌دهد که این رابطه معنادار است و بنابراین فرضیات تحقیق

مورد تایید قرار می‌گیرد. از سوی دیگر، با عنایت به رابطه مثبت تمامی متغیرها، می‌توان چنین استنباط کرد که هر چه این عوامل (متغیر مستقل) افزایش یابد (مثل افزایش احساس تعلق، توان اقتصادی، سواد زیست محیطی و ...)، تمایل مردم به مشارکت در توسعه و نگهداری فضاهای سبز شهری (متغیر وابسته) افزایش می‌یابد.

بررسی دقیق‌تر نتایج نشان می‌دهد که رابطه همبستگی میان توسعه و نگهداری فضاهای سبز شهری با عوامل اقتصادی  $0/632$  است. این میزان همبستگی بیشترین میزان رابطه میان سایر متغیرهای تحقیق است. این مقدار نشان می‌دهد که هر چه متغیرهایی نظیر سطح کارآفرینی، ایجاد اشتغال و سطح وضعیت اقتصادی افزایش یابند، تمایل مردم به مشارکت در توسعه و نگهداری فضاهای سبز شهری افزایش می‌یابد. در طرف مقابل، میزان رابطه همبستگی میان متغیر وابسته تحقیق و عوامل فرهنگی برابر با  $0/418$  می‌باشد که کمترین میزان این رابطه در میان سایر متغیرها است. به بیان ساده‌تر، فرهنگ‌سازی و توسعه زیرساخت‌های فرهنگی نقش کمتری نسبت به سایر عوامل دارند و به نوعی می‌توان گفت که این متغیر، بیشتر تحت تاثیر نیروهای اقتصادی و اجتماعی است؛ چرا که عوامل اجتماعی با رابطه‌ای به میزان  $0/614$  بعد از عوامل اقتصادی در رتبه دوم این پژوهش قرار گرفتند. علاوه بر این، نتایج گویای این مطلب است که ضریب همبستگی بین توسعه و نگهداری فضاهای سبز شهری و عوامل محیط‌زیستی برابر با  $0/45$  می‌باشد. در نتیجه هر چه سطح عواملی نظیر سواد و دانش عمومی در حیطه محیط‌زیست افزایش یابد و یا اثر زیرساخت‌های سبز در کیفیت زندگی شهری برای عموم مردم روشن‌تر باشد، تمایل مردم به مشارکت در توسعه و نگهداری فضاهای سبز شهری (متغیر وابسته) افزایش می‌یابد. به این ترتیب این فرضیه نیز مورد تایید قرار می‌گیرد. با توجه به آنچه ذکر گردید، رابطه میان عوامل مورد مطالعه در این تحقیق را می‌توان در مدل زیر نمایش داد (شکل ۳).



شکل ۳. مدل نهایی براساس نتایج تحقیق

## ۲-۵. بحث و نتیجه‌گیری

آزمون فرضیه اصلی تحقیق نشان داد که مشارکت مردم می‌تواند در توسعه و نگهداری فضاهای سبز شهر قوچان اثر مثبت بگذارد. بر این اساس، تحقق مشارکت در این بخش می‌تواند به هم‌افزایی و کارایی برنامه‌های توسعه و نگهداری منجر شود و کیفیت تصمیمات را بالا ببرد. همچنین با چنین رویکردی، نهادهای دولتی تشویق انگیزه پیدا می‌کنند تا ساختارهای غیرمتمرکز را با قدرت بیشتری سازماندهی کنند. به طور کلی، چشم‌انداز مشارکت فعال مردم سعی در بهبود فرآیند برنامه‌ریزی و اجرای موثر تغییرات قابل قبول و کاهش خطرات و تهدیدات احتمالی آنها دارد. اگر جریان مشارکت به درستی مورد توجه قرار گیرد، برنامه‌ها و سیاست‌های اتخاذ شده را با شرایط اجتماعی سازگارتر می‌کند و در نتیجه بستر مناسبی برای ایجاد فضاهای فرهنگی و روانی برای اجرای سیاست‌های مختلف فرهنگی، اجتماعی و



اقتصادی ایجاد می‌کند. نتایج به دست آمده در این بخش با نتایج منتشر شده در مطالعات (Rall et al., 2019) و Rosol (2010) همخوانی دارد.

آزمون فرضیه اول نشان داد که بین عوامل اجتماعی و توسعه و نگهداری فضاهای سبز شهری رابطه مستقیم و معنادار وجود دارد. در تبیین و تفسیر این فرضیه می‌توان گفت، عوامل اجتماعی از جمله احساس تعلق، همبستگی اجتماعی و توسعه پایدار محلی زمانی تحقق می‌یابد که با مشارکت شهروندان در اداره امور فضای سبز شهری همراه باشد. حضور و مشارکت شهروندان در اداره امور فضای سبز شهری از اصول تحقق‌پذیری توسعه پایدار در شهر محسوب می‌شود. طبیعی است که هر چه حضور و مشارکت مردم در توسعه و نگهداری فضای سبز شهری بیشتر باشد به همان نسبت نیز آمادگی لازم برای حل مشکلات فضای سبز شهری را خواهند داشت. در سال‌های اخیر، با شکل‌گیری شورا و در پی آن شکل گرفتن شوراهای محلی در ایران، زمینه حضور و مشارکت شهروندان در توسعه و نگهداری فضای سبز شهری و امور شهر افزایش یافته است. نمونه‌ای از این شکل از مشارکت شهروندان را می‌توان در ابعاد مختلف پروژه‌های شهری از جمله فعالیت‌های عمرانی جستجو کرد که از جمله آنها می‌توان به احداث خیابان، میدان، فعالیت‌های محیط‌زیستی مانند احداث پارک، توسعه فضای سبز، فعالیت‌های خدمات شهری مانند نظافت شهری و دفع زباله، فعالیت فرهنگی مانند احداث کتابخانه و فرهنگسرا اشاره کرد. نتایج این بخش از مطالعات نیز با خروجی تحقیقات (Kamyab et al., 2023; Fors et al., 2019; Kiss et al., 2022; Razzaghian & Froughzadeh, 2017) مطابقت دارد.

در خصوص عوامل فرهنگی، نتایج تحقیق نشان داد که میان این عوامل و مشارکت شهروندان رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد. با این وجود در خصوص تاثیر ابعاد فرهنگی در جوامع مختلف، اتفاق نظر واحدی وجود ندارد. به نظر می‌رسد این تفاوت‌ها ریشه در تعریف فرهنگ و ارزش‌های فرهنگی در هر جامعه‌ای دارد. در حقیقت، نهادینه کردن فرهنگ مشارکت شهروندان با استفاده از عواملی چون ریشه‌های قومی و محلی، آداب و آیین‌ها، ارتقای خودآگاهی فردی و اجتماعی شهروندان، خودباوری، آشنایی با وظایف اجتماعی و حقوق شهروندی، پرهیز از تمرکزگرایی در سیاست‌گذاری فرهنگی و مشارکت آزاد و مؤثر ساختن مشارکت شهروندان، می‌تواند روند مشارکت را تسهیل کند. در این بخش یکی از ابزارهای اساسی برای گسترش مشارکت و افزایش توانمندی‌های شهروندان، ایجاد و توسعه تشکلهای شهروندی و اجتماعات محله‌ای است که برنامه‌های مختلفی را برای شهروندان اجرا می‌کنند. در واقع در سیاست‌های مشارکتی، توسعه، مسئولیت‌برنامه‌ریزی، اجرا و حفظ و نظارت بر برنامه‌های شهری بر عهده خود شهروندان است و فرصت ایجاد مشارکت و توانمندسازی برای شهروندان فراهم می‌شود. بررسی مقایسه‌ای در این خصوص نشان می‌دهد که کمترین میزان مشارکت شهروندان در تامین نیروی کار، و بیشترین میزان مشارکت آنها در فرآیند تصمیم‌گیری است. مقایسه نتایج این بخش از تحقیق با مطالعات (Shan, 2012; Naghibi, 2016; Handiani et al., 2013) همخوانی دارد.

در مورد شاخص‌های محیط‌زیستی، نتایج تحقیق نشان داد که میان متغیرهای مستقل و مشارکت شهروندان در توسعه و نگهداری فضاهای سبز شهری رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد و بنابراین این فرض نیز مورد تایید قرار می‌گیرد. به طور کلی، اجرای برنامه‌های حفاظتی در حوزه محیط‌زیست با در نظر گرفتن منافع جامعه محلی می‌تواند موفقیت برنامه را تا حدود زیادی تضمین کند. در واقع کارشناسان معتقدند اگر به عنوان مثال جامعه محلی درآمد پایداری از تالاب یا جنگل اطراف محل سکونت خود داشته باشد، قطعاً در حفاظت از آن پیش قدم خواهد بود. البته موضوع اصلی در این میان داشتن دانش و درک لازم از برنامه‌های زیست‌محیطی که نه تنها در بین مردم بلکه در بین مسئولان نیز باید افزایش یابد. امروزه سواد محیط‌زیستی به عنوان یکی از ابزارهای مهم و پیش‌نیازهای اساسی مدیریت محیط‌زیست شناخته شده است. سواد محیط‌زیستی یک تفاوت اساسی اما ظریف با آموزش محیط‌زیست دارد. در حالی که آموزش مبتنی بر فرآیند و خروجی‌های برنامه است؛ سواد محیط‌زیستی مبتنی بر درک روابط بین سیستم‌های طبیعی و سیستم‌های اجتماعی انسانی است. یک فرد با سواد محیطی که هنر حل مسئله، تفکر انتقادی و مهارت تصمیم‌گیری کارآمد برای سنجش همه جنبه‌های یک مشکل محیط‌زیستی را دارد، می‌تواند رفتار مسئولانه‌ای برای حل مشکلات محیط‌زیستی داشته باشد. زیرا، مهارت‌های شناختی برای تصمیم‌گیری‌های عاقلانه را به دست آورده است. مراحل شکل‌گیری سواد محیط‌زیستی در فرد شامل مولفه‌هایی مانند آگاهی عمومی از رابطه انسان با محیط اطراف

است. علاوه بر این دانش کافی، اثربخشی و درک صحیح از فرآیندهای زیستی و تعاملات بین انسان و محیط زندگی، مجموعه‌ای از ارزش‌ها و حساسیت‌ها نسبت به محیط‌زیست و انگیزه مشارکت فعال در بهبود و حفاظت از آن در فرد ایجاد می‌کند که می‌تواند به شکل‌گیری ایجاد مهارت، تفکر انتقادی و مطالبه‌گری در حل مسایل منجر شود. نتایج این بخش از تحقیق با مطالعه Rahimi Kahkeshi et al., (2022) مشترک است.

در نهایت از بعد اقتصادی، این مطالعه به دنبال بررسی عوامل موثر اقتصادی بر روند مشارکت افراد بود. فضای سبز شهری علاوه بر کارکردهای اجتماعی و اکولوژیکی خود، از نظر اقتصادی نیز نقش برجسته‌ای در ارتقای کیفیت زندگی شهروندان دارد و از این‌رو عاملی کلیدی در شکل‌گیری شهری پایدار است. امروزه اقتصاد و برنامه‌ریزی شهری با تاکید بر کاربری زمین و نقش آن در توسعه شهری، در تعیین سرانه فعالیت‌ها و کاربری‌ها و استانداردهای دسترسی عمومی و ارتقای کیفیت زندگی مردم اهمیت زیادی پیدا کرده است. از این‌رو توجه به اقتصاد فضای سبز به بخش جدایی‌ناپذیری از فرآیند برنامه‌ریزی شهری تبدیل شده است. به طور کلی مفهوم اقتصاد فضای سبز به معنای استفاده از تئوری‌های اقتصاد خرد در عرضه و تقاضای فضای سبز است که می‌تواند باعث توسعه کمی و کیفی فضای سبز و بهبود کارکردهای آشکار و پنهان شهرداری‌ها در توسعه و عمران شهری شود. به عبارت دیگر فضای سبز شهری می‌تواند بستر مناسبی برای ایجاد درآمدهای پایدار برای شهرداری‌ها باشد. فعال شدن اقتصاد شهرداری با پرورش و کاشت محصولات که به نفع مردم و شهر باشد، درآمدهای پایداری را برای توسعه فعالیت‌های شهرداری ایجاد می‌کند. اگرچه بسیاری از مزایای اقتصادی توسعه فضای سبز شهری قابل اندازه‌گیری نیست، اما با محدود کردن دامنه موضوع مورد مطالعه سعی می‌شود برخی از هزینه‌ها و درآمدهای اقتصاد فضای سبز کمی‌سازی و اندازه‌گیری شود. بسیاری از هزینه‌هایی که صرف کاشت، مدیریت و نگهداری فضاهای سبز شهری می‌شود، ممکن است نفع اقتصادی چندانی برای نسل فعلی نداشته باشد و در واقع در صورت تحقق مدیریت بهینه، سود نهایی این سرمایه‌گذاری‌ها نصیب نسل آینده خواهد شد. نتایج این بخش از مطالعه حاضر بر خلاف نتایج تحقیق Razzaghian & Froughzadeh (2017)، با خروجی مطالعات Gill (2017) و Abbasi et al., (2012) مطابقت دارد.

### ۳-۵. محدودیت‌های پژوهش

به طور خلاصه، مهمترین محدودیت‌های این تحقیق عبارتند از:

- عدم همکاری نهادهای متولی مدیریت فضای سبز شهری نظیر شهرداری و سازمان پارک‌های شهر قوچان.
- دسترسی محدود به اطلاعات به هنگام در خصوص فضای سبز شهری قوچان
- محدودیت‌های توزیع پرسشنامه در سطح پارک‌های شهر قوچان در شش ماهه دوم سال به دلیل برودت هوا

### ۴-۵. پیشنهادات

با توجه به نتایج به دست آمده، راهکارهای زیر در راستای حفظ و توسعه فضای سبز شهر قوچان پیشنهاد می‌شود:

- در بعد اجتماعی، ایجاد هسته‌های مشارکتی با محوریت محلات مسکونی می‌تواند به نهادهای ذی‌ربط نظیر شهرداری یا محیط‌زیست شهر قوچان در حفظ فضاهای سبز شهری و عرضه‌های طبیعی کمک نماید. این هسته‌ها به عنوان یک حلقه واسط میان شهروندان و نهادها و سازمان‌های موجود، مشارکت بخش‌های مختلف جامعه در توسعه و نگهداری فضای سبز را تسهیل می‌کند و بازخورد طرح‌ها و برنامه‌ها را در این بخش شفاف‌تر خواهد نمود. به طور نمونه برنامه‌های مربوط به روز درختکاری می‌تواند از این طریق اطلاع‌رسانی شده و جامعه محلی را به مشارکت در این طرح تشویق نمود. برگزاری کارگاه‌های آموزشی جهت شناخت بهتر درختان، درختچه‌ها و گل‌های آپارتمانی، نحوه تکثیر و قلمه‌زنی، کارگاه پیوندزنی برای درختان مثمر نیز می‌تواند از دیگر برنامه‌های این بخش باشد.
- در بعد فرهنگی، مهمترین هدف، تغییر نگرش شهروندان نسبت به فعالیت‌های جمعی و گروهی است. دستیابی به این هدف با تغییر سمت و سوی افکار و فعالیت‌های فردی و تقویت نگرش مثبت نسبت به امور جمعی و مشارکت اجتماعی شهروندان امکان‌پذیر است.

به طور مثال فرهنگ‌سازی در خصوص مدیریت فضاهای سبز شهری نیاز به آشنایی شهروندان با پیامدها و نتایج مثبت مشارکت در توسعه و نگهداری فضای سبز شهری دارد. همچنین تسهیل‌گری برای مشارکت شهروندان در گروه‌ها و سازمان‌های غیررسمی و پرداختن به آموزش شهروندان و آشنایی آنان با روش‌های مشارکت در توسعه و نگهداری فضای سبز شهری می‌تواند به روند فرهنگ‌سازی شهروندان در این خصوص کمک نماید.

- در بعد اقتصادی، با توجه به این که شهروندان معمولاً تمایل کمتری به مشارکت مادی دارند، پیشنهاد می‌شود از رویکردهای تشویقی برای توسعه و نگهداری فضاهای سبز استفاده شود. به طور مثال، تخفیف در عوارض سالیانه در ازای ارزیابی کیفی فضای سبز مجاور مجموعه مسکونی یکی از این موارد است. علاوه بر این صدور پروانه‌های ساختمانی با پایین‌ترین قیمت ممکن در ازای توسعه و نگهداری اشکال خاصی از فضاهای سبز شهری نظیر فضای عمودی و یا فضای سبز بام مجتمع‌های مسکونی می‌تواند جزء گزینه‌های فوق قرار گیرد.

علاوه بر تمامی این موارد، به نظر می‌رسد استفاده و بهره‌برداری از رسانه‌های گروهی به خصوص رسانه‌های محلی و فضای مجازی، برای تهیه و ارائه گزارش‌های مستند و استفاده از فیلم‌های موجود در زمینه نشان دادن اهمیت فضای سبز در سلامتی جسم و روان شهروندان و تأکید بر لزوم نگهداری و حمایت شایسته از آن مؤثر باشد. همچنین فعال کردن آموزش و پرورش در زمینه طراحی محوطه‌های وسیع مدارس، پیش‌بینی قسمت‌های مناسبی برای فضای سبز و توجیه اهمیت فضای سبز برای دانش‌آموزان و به کارگیری این نیروهای بالقوه، فراوان و رایگان در جهت درختکاری و کشت گل و چمن در حیاط مدارس، کوچه‌ها و خیابان‌های اطراف آن، از جمله موارد مهم در گسترش فضای سبز و ایجاد فرهنگ‌سازی در این زمینه است.

## ۶. منابع

- Abbasi.A., Basami.A., Kabuli.N., (2012). surveying the willingness of citizens to participate in green space protection and development activities in Tehran, *Natural Environment Journal, Iran's Natural Resources Magazine*, 66(4), 399-410. (In Persian)
- Alavi Tabar. A., R., (2008). Model of citizens' participation in the administration of urban affairs, volume 2, publications of the country's municipal organization, Tehran. (In Persian)
- Bahraini, S.H. (2017). *Urban design process*. Tehran University Printing and Publishing Institute. Tehran. (In Persian).
- Bahram Soltani. K., (2007). *The book collection of urban planning methods (environment)*, translated by the Center for Studies and Research of Urban Architecture in Iran, Tehran. (In Persian)
- Bayat. M., Khairi H., Pouriani. M., H., (2019). Investigating the impact of social capital of non-governmental organizations of Central Province on democracy, *Social Capital Management Magazine*, 1(5), 106-121. (In Persian)
- Cardone, B., D'Ambrosio, V., Di Martino, F., Miraglia, V., & Rigillo, M. (2023). Analysis of the Ecological Efficiency Increase of Urban Green Areas in Densely Populated Cities. *Land*, 12(3), 523.
- Fors, H., Wiström, B., & Nielsen, A. B. (2019). Personal and environmental drivers of resident participation in urban public woodland management—A longitudinal study.
- Ghafari, G., R., Jamshidzadeh.A., Mostafavi.S., R., Imani Jajermi.H., (2018). *People's Participation and Urban Affairs (Reviewing obstacles, problems and solutions for the development of people's participation)* Society and Culture Publications. (In Persian)
- Gill, J. (2017). *The Rouge Uncovered: Community Participation, Urban Agriculture and Power Dynamics in the Creation of Canada's first National Urban Park (Doctoral dissertation, University of Toronto (Canada))*.
- Golkar, K. (2017). *Creating a sustainable place: Reflections on urban design theory*. Shahid Beheshti University Press. Tehran. (In Persian).
- Haddadi M., (2013). *Qochan from Adam to today*, volume three, second edition (In Persian)
- Handiani. A., Gadami. M., Hemti N., (2013). Investigating the role of citizens' participation in the preservation and maintenance of urban green spaces and its solutions (a case study of Abbasabad lands), *Urban Management Studies Quarterly*, 6(17), 41-53. (In Persian)
- Kamyab, L. Kashmiri, N. Dolatabadi worker, F. (2023). How to relate citizens' participation in urban green spaces (Case study: District Eight of Shiraz Municipality). *The 16th National Conference of Geography and Environment*, 22-24 Jan, Shirvan Municipality, Shirvan, Razavi Khorasan <https://civilica.com/doc/1607495>. (In Persian).

- Khakpur, B., A., Mafi, A., A., Bhavan Puri, A., R., (2008). The role of social capital in the sustainable development of an exemplary neighborhood in Sajjadih, Mashhad, *Journal of Geography and Regional Development*, 1(2), 18-25. (In Persian)
- Kiss, B., Sekulova, F., Hörschelmann, K., Salk, C. F., Takahashi, W., & Wamsler, C. (2022). Citizen participation in the governance of nature-based solutions. *Environmental Policy and Governance*, 32(3), 247-272.
- Mirzaian, K., (2009) Investigating the role of the implementation of the central district plan of Tehran municipality in local sustainable development (case study: Municipality of District 5 of Tehran), Master's thesis, Islamic Azad University, Research Sciences Unit, Tehran. (In Persian)
- Naghibi, S. (2016). Participatory management of urban green space with opinion polls of citizens (Case Study: public green spaces of Shiraz metropolis). *Modern Urban Management*, 4(12), 113-126.
- Nagy, Júlia A., József Benedek, and Kinga Ivan. (2018). Measuring Sustainable Development Goals at a Local Level: A Case of a Metropolitan Area in Romania. *Sustainability* 10, no. 11: 3962. <https://doi.org/10.3390/su10113962>
- Nasrabadi, M. T., Morassafar, S., Pourzakarya, M., & Dunning, R. (2023). Investigating the impacts of green spaces planning on social sustainability improvement in Tehran, Iran: a SWOT-AHP analysis. *Local Environment*, 28(5), 681-697.
- Nooryan, F., Abdulahi, M., M., (2008). Explanation of criteria and indicators of sustainability in residential neighborhoods, *Shahr Nagar Magazine*, 5(10), 931-950 (In Persian).
- Pourahmad, A., Hataminejad, H., & Ahmadi, M. (2014). Analysis to measure citizen participation in urban aestheticization (case study: region 6 of Tehran). *Geographical Urban Planning Research (GUPR)*, 2(3), 303-322. doi: 10.22059/jurbangeo.2014.53058.
- Putnam, R., (2010). *Democracy and Civil Traditions*, translated by Mohammad Taghi Delfrooz
- Quchan Master Plan. (2010). Quchan municipality. (In Persian).
- Rahimi Kahkeshi, S. Adeli, O.A., and Arabi, S.H. (2022). Assessment and analysis of environmental literacy in the city of Mohajeran. *Bioethics*, 12(37), 0-0. SID. <https://sid.ir/paper/1112425/fa>. (In Persian).
- Rall, E., Hansen, R., & Pauleit, S. (2019). The added value of public participation GIS (PPGIS) for urban green infrastructure planning. *Urban forestry & urban greening*, 40, 264-274.
- Razzagian, F., and Foroughzadeh, S. (2017). Measuring the factors affecting the social participation of citizens in the maintenance of green spaces in the city of Mashhad (case example: Zone 3 of Mashhad Municipality). *Geography and Regional Development*, 16(2 (ser. 31)), 73-101. SID. <https://sid.ir/paper/362150/fa>. (In Persian)
- Rezazadeh, R., A., (2004). *Khorasan roof book*, an analysis of the natural, human and economic conditions of Qochan city. (In Persian)
- Rosol, M. (2010). Public participation in post Fordist urban green space governance: The case of community gardens in Berlin. *International Journal of Urban and Regional Research*, 34(3), 548-563.
- Rostami, A.R. Mohammadzadeh, M.S. Rahmkan, J., and Qamari, H. (2021). Investing in the improvement of green space and green entrepreneurship in Saveh city, the first international conference of the Laboratory of Management and Innovative Approaches in Management and Economy, 17 November, Tehran, <https://civilica.com/doc/1347884>. (In Persian).
- Saeednia, A., (2008). *Green Urban Greenery*, Green Book of Municipalities Guide (Volume 1) of the Organization of Municipalities and Villages of the country, (In Persian)
- Salehi Ghozalabad, B. & Ghasemi Khozani, M. (2016). Assessing the feasibility of educational uses and green spaces in the Master plan of Quchan. 2<sup>th</sup> International Conference of Geographical Sciences, Kharazmi Higher Institute of Science and Technology, March 14, Shiraz. (In Persian).
- Semeraro, T., Scarano, A., Buccolieri, R., Santino, A., & Aarrevaara, E. (2021). Planning of urban green spaces: An ecological perspective on human benefits. *Land*, 10(2), 105.
- Shan, X. Z. (2012). Attitude and willingness toward participation in decision-making of urban green spaces in China. *Urban forestry & urban greening*, 11(2), 211-217.